

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ПРАВА

**«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД
ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»**

Збірник матеріалів Міжнародної науково-
практичної конференції
(м. Одеса, 3 листопада 2023 року)

2023

*Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» В. С. Загороднього
(наказ № 3559-41 від 01.11.2023 р.)*

Відповідальний редактор – президент Національного університету «Одеська юридична академія», академік НАПрН України, академік НАПН України, д.ю.н., професор, Заслужений юрист України **Ківалов С. В.**

Заступник відповідального редактора – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», д.ю.н., професор, Заслужений юрист України **Аракелян М. Р.**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набієвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»;

Гребенюк Дмитро Олегович – асистент кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 75-й річниці ухвалення Загальної декларації прав людини 1948 р., 3 листопада 2023 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2023. 549 с.

Орг. Об'єдн. Націй від 13.01.1993 р. : станом на 16 жовт. 1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_182#Text (дата звернення: 16.10.2023).

4. Convention on the Prohibition of the Development, Production and Stockpiling of Bacteriological (Biological) and Toxin Weapons and on their Destruction, 1972. URL: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/bwc-1972> (дата звернення: 16.10.2023).

Федорова Тетяна Сергіївна

доцентка кафедри міжнародного та європейського права

Національного університету

«Одеська юридична академія», к.ю.н.

СТАТИСТИЧНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН (НА ПРИКЛАДІ ІНДЕКСУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА)

Застосування статистичних методів дослідження стають дедалі важливішими для юридичних досліджень загалом, та міжнародно-правових зокрема, сприяють розкриттю закономірностей розвитку міжнародного права та міжнародних відносин, надають можливість прогнозувати їх майбутнє тощо. Метою публікації є розкриття можливостей статистичних методів щодо аналізу верховенства права.

Статистичні методи, що використовуються для дослідження міжнародних відносин та міжнародно-правової реальності, відносяться до міжнародної правової статистики, що є «галуззю статистики, завданням якої є узагальнення початкової інформації національних статистичних служб, міжнародних організацій у регіональні та світові підсумки на підставі міжнародних стандартів, в єдину систему показників для отримання порівняльних та взаємопов'язаних оцінок соціально-економічних явищ, стану правопорядку в окремих країнах і на міжнародному рівні і на підставі цього виявлення тенденцій розвитку людства» [1, С. 228]. Такі дослідження «базуються на масових статистичних даних як на етапах підготовки дослідження, так і в процесі його проведення, а первинний статистичний матеріал забезпечує вірогідність результатів аналітичних розрахунків, об'єктивність висновків і науковість методологічних підходів у дослідницькій роботі [2, с. 109].

Поширеним серед статистичних методів є індексний метод, що дозволяє за допомогою індексів (показників) порівнювати складні соціально-політичні, соціально-економічні та правові явища шляхом приведення аналізованих величин до певної спільної єдності. У міжнародному праві виникає потреба у механізмі, заснованому на розгляді кількісних даних, що стосуються верховенства права. Верховенство права – це концепція, що постійно розвивається,

як у формальному вимірі, закріпленому у законодавстві (де-юре), так і в його сприйнятті суспільством (де-факто). Тому крім філософських, формальних та змістовних характеристик, важливою є його кількісна характеристика.

Індекс верховенства права (Rule of Law Index, WJP) запроваджений у 2008 році Всесвітнім проектом правосуддя (World Justice Project, WJP) і складається щорічно. Він надає комплексне уявлення про те, якою мірою країни дотримуються його на практиці. Хоча цей кількісний інструмент має оціночний та ілюстративний характер, він є визнаним інструментом, яким користуються представники експертних та наукових шкіл. Його методологію та концептуальну основу, запозичену, значною мірою, з теоретичних розробок верховенства права та засновану на ідеї, що закон накладає обмеження на здійснення влади, розробили Хуан Карлос Ботеро, Марк Давід Аграс та Алехандро Понсе. Вони, зокрема, зазначають, що їх концепція досліджує складові верховенства права з погляду конкретних цілей чи результатів, яких прагнуть досягти суспільства та на які політики можуть вплинути [3, С. 2].

Джерелом інформації для складання WJP є синтез даних соціологічного опитування громадськості та місцевих експертів з правових питань. Він містить данні з таких питань, як: обмеження урядових повноважень; відсутність корупції; порядок та безпека; прозорість

інститутів влади; фундаментальні права; правозастосування; цивільне правосуддя; кримінальне правосуддя; неформальна справедливість. Отже, на думку експертів Всесвітнього проекту правосуддя, верховенство права означає насамперед стійку систему законів, інститутів, норм та участь громадськості, що забезпечує підзвітність, справедливі закони, відкритий уряд, доступне та неупереджене правосуддя.

З 2016 року спостерігається рецесія верховенства права, що пов'язано, перш за все, з поширенням авторитарних тенденцій у розвитку багатьох держав, і як показує WJP 2023 року [4], глобальний спад у цій сфері торкнувся 78% країн зі 142, які увійшли до нього. Держави-члени ЄС продовжують залишатися світовими лідерами у галузі верховенства права: лідирує Данія, за нею йдуть Норвегія, Фінляндія, Швеція та Німеччина. Найбільшого прогресу у 2023 році досягли Болгарія та Словенія. Афганістан, Камбоджа та Венесуела набрали найнижчі показники. Слід зазначити, що хоча країни ЄС залишаються оплотом верховенства права і зробили менше кроків назад порівняно з державами інших регіонів, 14 держав-членів зафіксували зниження показників індексу у період з 2022 по 2023 роки. Україна посіла у цьому рейтингу 89 місце, тоді як у 2022 році було 76 місце.

Отже, кількісний вимір верховенства права – непросте завдання, міжконтинентальний та міждержавний збір даних для його оцінки та

емпіричного порівняльного аналізу вимагають не лише високого рівня кадрів та ресурсів, а й подолання різних методологічних проблем, від яких залежить якість результатів. Хоча індекс верховенства права має оціночний та ілюстративний характер, він є визнаним інструментом, яким користуються практики, експерти, науковці.

Джерела:

1. Правова статистика : підручник / В. В. Голіна, О. Ю. Шостко, І. О. Христич [та ін.] ; за ред. В. В. Голіни. Харків : Право, 2015. 252 с.
2. Опря А. Т. Наукова концепція статистичної методології: методи, показники, критерії надійності. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2013. № 2. С. 109–119.
3. Botero Juan C., Ponce A. Measuring the Rule of Law / The World Justice Project. 2011. November. 120 p. URL: https://codolc.com/books/Measuring_the_Rule_of_Law.pdf
4. Rule of Law Index. 2023 / World Justice Project. URL: <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/>